

[B] **MANAGER, BASSIST EN AUTOCOUREUR.
MATELOOSHEID VOLGENS IGNAAS DEVISCH**

Ignas Devisch is blijkens de achterflap van zijn boek *Rusteloosheid* “hoogleraar ethiek, filosofie en medische filosofie” – een curieuze opsomming, aangezien ethiek niet iets anders is dan filosofie maar een onderdeel ervan. Gelukkig geeft hij al vroeg in het boek een definitie van filosofie – de enige trouwens – waarmee hij, zou je denken, die slordigheid kan rechtzetten. “Filosofie is voor mij dansen op de huid van de tijd: stilstaan bij de stroom van gebeurtenissen waarvan we deel uitmaken.” Maar met die vermoedelijk poëtisch bedoelde zin maakt hij de verwarring compleet: “dansen op de huid van de tijd”, wat dat ook betekenen mag, is in elk geval niet combineerbaar met “stilstaan”, bij wat dan ook. In de zin die erop volgt is van dansen al helemaal geen sprake meer en resoneert een waarheid als een koe: “We kunnen onze tijd beter begrijpen door achterom te kijken.” Ach ja, natuurlijk.

Ik heb, om het netjes te formuleren, moeite met dit boek. Wat me nog het meest stoort, van meet af aan, is de ijdelheid van de auteur. “Filosofie is voor mij” – waarom “voor mij”? Alles wat een auteur schrijft is “voor mij”. Het onverdraaglijkst is de ijdelheid die wordt verpakt als bescheidenheid. Te veel zinnen beginnen met “ik” en pretenderen exclusiviteit. “Ik toon aan dat...”, “in elk hoofdstuk graaf ik diep...”, “ik wil (...) filosofie inzetten om...” – en dat terwijl mij tijdens het lezen al vroeg de gedachte bekwam dat deze auteur weliswaar heel wat boeken geplunderd heeft, maar op al te willekeurige manier, in elke alinea duiken de namen op van bekende of onbekende denkers, maar je krijgt nooit het gevoel te worden meegezogen in een overtuigende eigen denkbeweging, laat staan een denkbeweging die ergens toe leidt.

Niet zelden krijg je, integendeel, de indruk dat Devisch vooral graag laat zien welke boeken hij niet allemaal in handen heeft gehad, liefst van auteurs die we dankzij hem weer in al hun actuele frisheid kunnen bewonderen. Dirck Volkertsz. Coornhert zou “in vergetelheid zijn geraakt”, Balthasar Gracián noemt hij “wederom (...) een vergeten filosoof”, Cornelis Verhoeven idem. Allemaal opschepperige onzin. Een soortgelijk effect van demonstratieve

geleerdheid sorteert Devisch door het veelvuldige gebruik van het adjectief “beroemd” of synoniemen daarvan, vooral als de erbij horende eigenaam helemaal zo beroemd niet is, zoals Palladio, “de beroemde Italiaanse architect”, de “beroemde *Pensées*” van Pascal, of “het beroemde verhaal van Koning Pyrrhus, zoals Michel de Montaigne (1533-1592) dat in zijn *Essays* vertelt.” Dom hoor, de lezers die al die beroemdheden niet kennen.

Dat Devisch Montaigne voor zijn kar spant en hem elders in zijn boek niet één keer meer noemt, mag trouwens illustratief genoemd worden voor de willekeur waarmee hij danst op de huid van de tijd. Montaigne is de matigheidsdenker bij uitstek, aan de hand van talloze aan lectuur van de Ouden en de eigen ervaring ontleende voorbeelden maakt de waarachtige edelman aannemelijk dat relativering van eenduidige, radicale en “mateloze” standpunten het beste medicijn vormt tegen het donkere fanatisme van zijn (voormoderne) tijd. Maar “evenwicht”, “rust” en “harmonie” zijn woorden die Devisch bijna een vieze smaak in de mond bezorgen, je zou zeggen: graaf dan eens wat dieper, concentreer je eens echt op een filosoof voor wie dat juist uiterst positieve begrippen zijn. Dat is een hoofdbezwaar tegen dit boek: het bestaat uit beweringen, uit open deuren en algemeenheden, minutieus onderzocht of aangetoond wordt er in weerwil van de huizenhoge pretenties van de auteur niets.

Nog een ernstig bezwaar: Devisch heeft zijn kaarten al op tafel gelegd voor het boek is begonnen. Wat hij op de achterflap te melden heeft over rust en rusteloosheid herhaalt hij op de eerste pagina’s een paar keer en vervolgens nog vele, vele malen, als lezer waan je je in een tredmolen die telkens hetzelfde uitzicht biedt. “Wie denkt dat rusteloosheid een ziekte is van deze tijd, heeft het mis. Al eeuwenlang zoekt de mens een uitweg voor een probleem dat hij zelf veroorzaakt: een te vol leven. Maar is die rusteloosheid werkelijk een probleem, of is het juist een van onze voornaamste drijfveren?”

Het antwoord laat zich raden. Rusteloosheid is volgens Devisch een kenmerk van het moderne leven vanaf de veertiende eeuw, een gevolg van de vrijheid van de gesecculariseerde en geïndividualiseerde mens en de oneindige mogelijkheden die het leven hem biedt. Dat herhaalt hij tot vervelens toe en in onbehouwen

glibberzinnen van dit type: “De Franse revolutie was uitgebroken en de mensen wilden voortaan de samenleving vormgeven zonder dat daar een God bij te pas kwam.” En dat beweert iemand die uit een land komt waar de kinderen tot voor kort, en misschien nog steeds, vooral in katholieke instellingen keurig geüniformeerd katholiek onderwijs krijgen.

Rusteloosheid wordt via de ondertitel gepresenteerd als een “Pleidooi voor een mateloos leven”. Dat klinkt knap provocerend. Zo’n pleidooi zou je verwachten van een avantgardistisch manifest van hemelbestormende kunstenaars uit de jaren zestig of van een hip reclamebureau van nu dat naïeve jongeren een neoliberale mentaliteit wil bijbrengen. Een niet helemaal wereldvreemde tijdgenoot weet dat de ecologische, economische, sociale en culturele crises van deze en de komende tijd niet om opgevoerde mateloosheid maar om verstandige matiging vragen. Bovendien: als rusteloosheid een onontkoombaar kenmerk is van de moderne tijd, is een pleidooi ervoor net zo zinnig als een pleidooi voor een copernicaans wereldbeeld.

Hoe draait de auteur zich hier uit? Door telkens opnieuw glibberzinnen te produceren, zinnen die nooit exact, nooit specifiek maar altijd slap, algemeen en een beetje waar zijn. Als hij in het laatste deel van zijn boek eindelijk aan dat beloofde pleidooi toekomt, blijkt er van een pleidooi geen sprake te zijn, maar beweert hij bijvoorbeeld dat rusteloosheid “zich soms ook toont in het leiden van een gevuld, zeg maar mateloos leven.” Ja ja, natuurlijk, we moeten zinvol werk doen en ons in het werk herkennen en zorgen dat we niet van verveling omkomen, dat wil ik allemaal graag geloven, maar dit is wel een erg opzichtige wisseltruc: gevuld, zeg maar mateloos – alsof dat hetzelfde is. Blijkens zijn nawoord wilde Devisch een “filosofisch” boek schrijven, “maar zonder dat je doctor in de wijsbegeerte hoeft te zijn om het te lezen.” Vandaar vermoedelijk dat het voorbeeldig gevulde, zeg maar mateloze leven dat hij in de schijnwerpers zet dat van een beroemde landgenoot betreft die “zowel topmanager is, als ook bassist bij een rockgroep en autocoureur in het racecircuit.” Ignaas Devisch, “hoogleraar ethiek, filosofie en medische filosofie”, kan er met gemak een reclamebureau bij hebben.

CYRILLE OFFERMANS

IGNAAS DEVISCH, *Rusteloosheid. Pleidooi voor een mateloos leven*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2016, 272 p.
